

Piketty, kapitalismen och en växande ojämlikhet

Neo 15 juli 2014

I mitten av april besökte Thomas Piketty Washington DC för att marknadsföra sin nyutgivna bok *Capital in the twenty-first Century*. Den franske nationalekonomen träffade USA:s finansminister Jacob Lew, talade för presidentens ekonomiska råd och gav en föreläsning vid Internationella valutafonden. Därefter flög han vidare till New York för att framträda inför FN. Budskapet väckte gehör bland medier, politiker och akademiker. Inom loppet av några veckor framstod Piketty som världens mest aktuella tänkare.

Capital in the twenty-first Century bygger på en historisk analys av fördelningen av inkomster och ägande i Europa och USA. Boken populariserar det omfattande arbete som Piketty och andra har lagt på att kartlägga ojämlikhet i olika länder över tid. Men att räkna ut och sammanställa hur mycket de rika tjänar och äger är ingen lätt sak. I synnerhet blir analysen svår när man försöker pussla ihop dataserier som sträcker sig flera generationer tillbaka. Piketty fokuserar på arvsregister och skattedeclarationer för att uppskatta de rikas faktiska tillgångar. Det som har gjort hans bok så aktuell är slutsatsen: Ojämlikheten är större, och ökar snabbare, än vad tidigare uppskattningar kommit fram till. Dessutom lanserar Piketty en kontroversiell teori om kapitalism och ojämlikhet.

Att den ekonomiska jämlikheten förändras över tid i olika länder är i sig ingen nyhet. Ett flertal andra ekonomer har framfört att globalisering och teknologi förändrat fördelningen av inkomster. Automatisering och handel över gränserna har drivit på ökat välstånd, men också samtidigt missgynnat vissa grupper av arbetare. Värdet av det arbete som en högkvalificerad arbetare utför har stigit snabbare jämfört med en mindre kvalificerad arbetare. Tidigare kunde framgångsrika entreprenörer lyckas fånga sin hemmamarknad. I dag kan succéer snabbt bli globala. Det bidrar till att nya teknologier och arbetsätt snabbare sprids över världen. Resultatet blir också att ett fåtal entreprenörer och nyckelmedarbetare i de framgångsrika företagen lyckas ovanligt väl ekonomiskt. Trenden är också uppenbar inom sport och underhållning. Lennart "Nacka" Skoglund var en exceptionellt duktig svensk fotbollsspelare som tillbringade större delen av 1950-talet vid det italienska laget Inter. Under dessa år tjänade världsstjärnan ungefär 200 000 kronor per år i dagens värde. Ett halvt sekel senare värvade Inter en annan svensk fotbollsstjärna, Zlatan Ibrahimovic'. Hans årslön uppgick till 120 miljoner kronor.

Men Piketty har inte uppfattningen att ojämlikheten drivs av att vi kommit att värdesätta talang mer över tid. Enligt den franske ekonomen producerar inte de rika, inte ens framstående entreprenörer som Bill Gates, något större värde för samhället. I stället samlar de på sig värden som andra producerat. Kapitalismen har enligt Piketty en inneboende instabilitet, som beror på att avkastningen på kapital tenderar att vara högre än tillväxten. Därmed kan rika investerare expandera sin förmögenhet snabbare än ekonomin växer. Till slut går en allt större del av det ekonomiska värdet som skapas till ett fåtal rika familjer som äger det mesta av kapitalet. Arbetarna får en krympande del av nationalinkomsterna. Piketty formulerar det poetiskt som att "det förflutna slukar framtiden".

Capital in the twenty-first Century har mötts med enorm entusiasm, framför allt av vänstern. Men inte bara där. Till och med tidningen *The Economist*, knappast känd för sina vänstersympatier, har skrivit att boken tar världen med storm. Pikettys arbete har, vid sidan av politisk sprängkraft, också omfattande vetenskaplig relevans. Samtidigt har boken en del svagheter som bör kritiseras. En omfattande debatt har exempelvis nyligen uppstått i och med att Chris Giles, ekonomisk redaktör vid *Financial Times*, anklagat Piketty för rena misstag i sitt datamaterial.

Andra kritiker menar att Piketty inte i tillräcklig utsträckning beaktar hur faktorer som pensionssparande och värdestegring av bostäder påverkat kapitalstocken och dess spridning. En annan kritik är att Piketty inte heller tillräckligt uppmärksammat att gränslinjen inte är skarp mellan de pengar som företagare tar ut som lön eller reavinst. Piketty menar också att den egalitära kapitalism som vi såg under stora delar av 1900-talet bara var möjlig eftersom två världskrig och en depression förstörde mycket av de rikas ägande. Men det förklarar knappast varför jämlikheten i ägande och inkomster varit hög i Sverige som höll sig utanför de två världskriegen, eller varför kapitalistiska Schweiz, som också höll sig neutralt, hade en liknande utveckling. En annan brist gäller Pikettys hemland Frankrike. Trots låg inkomstjämlighet ökar där betydelsen av gamla pengar som ärvs snabbare än någon annanstans, enligt hans datasamling. Men det beror på att ekonomin har stagnerat till följd av socialistisk politik, inte på något inneboende i kapitalismen.

Piketty ingår i ett forskarnätverk som samlar historisk data över fördelning av inkomster och förmögenheter i olika länder. Två ledande forskare i nätverket är de svenska ekonomerna Jesper Roine och Daniel Waldenström. De har skrivit kapitlet om långsiktig utveckling av ojämlikhet i *Handbook of Income Distribution*. Där finns mer uppdaterad historisk data över jämlikhet än vad Piketty använder i sin bok. Data om inkomstfördelning finns för 26 länder. För förmögenhetsfördelning finns den bara för tio länder. I de flesta länder har fördelningen av inkomster blivit mindre jämlik mellan 1970 och 2010. I vissa länder, som Sverige och USA, har ojämlikheten ökat markant. Enligt Pikettys teori borde fredliga år präglade av låg tillväxt av både befolkning och BNP även leda till att de rikas andel av förmögenheterna ökar. I själva verket har ingen entydig ökning av förmögenhetsjämligheten skett under samma period. I vissa länder, som Storbritannien, Norge och Nederländerna, har spridningen rentav blivit jämnare.

Det hade varit avsevärt svårare att kritisera Piketty om han hade skrivit boken "Ojämlikhet i det 21:a århundradet". I stället valde han att fokusera på kapital, där argumenten är betydligt mer skakiga. I Pikettys teori leder "kapitalismens fundamentala lagar" till att kapital driver på ojämlikheten. Snarare tycks ojämlikheten i inkomster öka på grund av att ekonomin belönar talang mer än tidigare. Piketty har således problem att försvara sin vågade teori om kapitalismens ojämlika natur. Det förändrar inte att oron för ökad ojämlikhet i ägande och inkomster är en mycket aktuell fråga, som kan påverka hela den ekonomiska politikens utformning. Anhängare av ekonomisk frihet har goda skäl att ta debatten på stort allvar. För att stärka tilltron till den fria marknaden är det inte bara viktigt att argumentera för att kapitalismen redan i dag är förhållandevis egalitär – utan också hur den genom olika reformer kan bli ännu mer inkluderande.

Tino Sanandaji

Fil dr i public policy och forskare vid Institutet för Näringslivsforskning

Nima Sanandaji

Tekn dr och samhällsdebattör